

ГАЛИЧУ 1100 РОКІВ

18—20 вересня 1998 р. Україна святкувала 1100-річчя давнього Галича — у XII—XIII ст. століці Галицько-Волинської держави. У святкуванні брали участь Президент України Л. Кучма, віце-прем'єр В. Смолій, міністр культури та мистецтв України Д. Остапенко, представники інтелігенції багатьох міст України та української діаспори, громадськість, учені багатьох країн Європи та Америки. Під час відкриття на центральній площі сучасного м. Галича пам'ятника одному з найвизначніших діячів Галицько-Волинської держави — князю Данилу Романовичу Галицькому з промовою виступив Л. Кучма.

18—19 вересня відбулася Міжнародна наукова конференція, присвячена цій ювілейній даті, на тему: «Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України». Конференцію відкрив віце-прем'єр В. Смолій. З привітаннями до учасників звернувся також голова Івано-Франківської обласної держадміністрації М. Вишиванюк.

На пленарних засіданнях було заслухано одинадцять доповідей: П. Толочка «Давній Галич і давній Київ», Я. Ісаєвича «1100-річчя Галича і державотворчі процеси в Україні», Л. Рудницького «Образ Галича в українській еміграційній літературі», В. Барана «Археологічні дослідження Галича і Галицької землі», В. Кононенка «Символіка давнього Галича», С. Мудрого «Галицька митрополія і роль церкви в історії краю», І. Могитича «Архітектура давнього Галича», М. Фіголя «Мистецтво стародавнього Галича» та ін.

Працювало п'ять секцій: «Археологія Галича і Галицької землі» з двома підсекціями — «Первісна археологія» та «Середньовічна археологія»; секція «Галич і Галицька земля в світлі історичних досліджень»; секція «Культурна спадщина давнього Галича» з трьома підсекціями: «Архітектура», «Образотворче мистецтво», «Літературні та мовні процеси давньогалицького періоду»; секція «Галицька митрополія і роль церкви в історії краю»; секція «Галич і Галицька земля в історичному краєзнавстві».

Відбувся Круглий стіл «Культурні цінності Галичини: втрати, шляхи повернення».

На секціях прослухано понад 150 доповідей і повідомлень, у яких давній Галич виступає як столиця Галицько-Волинського князівства, що в час монголо-татарської навали прийняла від розореного Києва знамено державності і протримала його до середини XIV ст.

Галич XII—XIII ст. — це велике середньовічне місто, яке складалося з декількох топографічно виділених районів з могутніми багаторядними укріпленнями, десятками християнських білокам'яних храмів, різноманітних ремісничих майстерень, торговими майданами, дружинними ґриднями, багатими боярськими дворами; загалом — великий політичний, культурний, економічний, адміністративний центр західної частини України-Русі.

Перша писемна згадка про давній Галич відноситься до 898 р. і належить угорському літописцю — анонімному нотарію короля Бели, який свідчить, що вождь угрів Алмош на шляху до Паннонії зупинився в Галичі. Ця згадка підтверджена й археологічними дослідженнями.

На городищі в с. Крилосі, де знаходились княжі резиденції та кафедральний Успенський собор, відкрито жила IX—X ст. В околицях села у 1908 р. випадково знайдено скарб кінця VI—VII ст., опублікований Я. Пастернаком. Наявність в його складі коштовної позолоченої чаші, срібних і бронзових браслетів та інших цінних речей дозволяє припустити існування вже в цей час слов'янського поселення, яке було зародком майбутнього княжого міста.

Столицею Галицького князівства Галич стає з 1141 р., коли князь Володимирко Володарович переїздить сюди з Перемишля. У 1199 р. волинський князь Роман Мстиславович об'єднав Волинське та Галицьке князівства, а його нащадки правили Галичиною до середини XIV ст. Найвишого розквіту Галич і Галицька земля досягли за князювання Ярослава Осмомисла та Данила Романовича, прозваного Галицьким. При Ярославі Осмомислі було побудовано найвеличніший храм Галича — Успенський собор, в якому його було поховано.

Пам'яткою кам'яної архітектури кінця XII ст. давнього Галича є добре збережена церква Пантелеймона в с. Шевченкове над Дністром. У Галичі склався Галицько-Волинський літопис XIII ст.,

писалися літературні твори книжником Тимофієм. За свідченням літопису, у місті жили і творили «хитрий» різьбяр по каменю Авдій та співець Митус.

Занепад Галича почався у 1241 р. після монголо-татарського погрому, а в середині XIV ст. в результаті польсько-литовського завоювання місто остаточно втратило своє колишнє значення. Сьогодні пам'ятки про давню велич міста — столиці Галицько-Волинської держави зберігають писемні пам'ятки, рештки потужних укріплень, архітектурних споруд, його історична топографія.

До 1100-річного ювілею Галича повністю реконструйовано церкву Св. Пантелеймона, за проектом І. Могитича; музеєфіковано літописну Галичину Могилу в ур. Качків та «Княжу криницю» на західних схилах Золотого Току; в реконструйованих Митрополичих Золотах у с. Крилосі підготовлено нову експозицію археологічних та етнографічних матеріалів, а в Івано-Франківському краєзнавчому музеї відкрито виставку «1100-річчя Галича».

Учасників конференції ознайомлено з новими відкриттями Галицької археологічної експедиції, яка під керівництвом В. Барана, Б. Томенчука, Ю. Лукомського провадить дослідження давнього Галича.

Інститутом археології Національної академії наук України та Національним заповідником «Давній Галич» видано ювілейний збірник «Галич і Галицька земля» (Львів—Галич, 1998). До цієї дати вийшло декілька монографій, зокрема книги М. Фіголя «Мистецтво стародавнього Галича» (Київ, 1997) та В. Грабовського «Нарис історії Галича» (Галич, 1997), перевидано монографію Я. Пастернака «Старий Галич» (Івано-Франківськ, 1998), підготовлено до друку матеріали конференції.

В. Д. Баран

НАУКОВИЙ СЕМІНАР З ПИТАНЬ ГРАВЕТУ УКРАЇНИ

17—18 лютого 1999 р. в Інституті археології НАН України на базі відділу археології кам'яного віку пройшов науковий семінар з питань гравету й епігравету України. Семінар розглядав як підготовчий етап вітчизняних фахівців з даної проблематики до міжнародної конференції в Яссах (Румунія) «Транскарпатські зв'язки пізнього палеоліту», що мала відбутися під егідою UISPP восени 1999 р. У запрошеннях, розісланих археологам ряду міст України й Молдови, пропонувалося акцентувати увагу у доповідях на етнічному аспекті проблеми.

Участь у семінарі, окрім співробітників відділу археології кам'яного віку, археологічного музею ІА НАНУ, взяли фахівці кафедри археології Київського університету імені Тараса Шевченка, музеїв та інших наукових установ Харкова, Донецька, Луганська, Львова.

У перший день засідань було заслухано доповіді Л. Л. Залізняка, О. О. Кротової, В. І. Ткаченка, О. О. Яневича, Д. Ю. Нужного, О. Ф. Горелика.

Л. Л. Залізняк (Київ) у доповіді «Етнокультурні процеси у кам'яну добу та проблема епігравету» розглянув термінологічну проблему (гравет, східний гравет, епігравет, мікрогравет). Зазначивши, що власне гравет — це більш західне явище, а для території України доцільніше говорити лише про епігравет (який за змістом є, фактично, мікрограветом), він висловив критичні зауваження і щодо терміну «східний гравет». Було запропоновано розгорнуте визначення епігравету, охарактеризовано набір крем'яного інвентаря, акцентовано увагу на мікролітичному його компоненті, який, на думку доповідача, є основним етнічним показником. Висвітливши проблему виникнення етнічних спільнот, Л. Л. Залізняк запропонував вести для епохи пізнього палеоліту поняття «етнічний блок».

На різнобій думок в питанні термінології гравету звернула увагу у доповіді «Граветоїдний технокомплекс Північного Причорномор'я» О. О. Кротова (Київ). Доповідачка розглянула проблему гравету Європи в історіографічному аспекті, звернувши особливу увагу на питання походження граветської технічної традиції. На її думку, стосовно індустрії Східної Європи, доцільніше говорити не про гравет чи епігравет, а про «граветоїдність».

Проблеми генези гравету та його взаємодії з оріньяком торкнувся у доповіді «Гравет: шлях розвитку чи етнокультурне явище?» В. І. Ткаченко (Київ). Було зроблено спробу розглянути питання технологічних процесів у пізньому палеоліті в етнокультурному аспекті.

О. О. Яневич (Київ) у доповіді «Буран-каїнська культура гравету Криму» зазначив, що в Криму серед статистично опрацьованих пізньопалеолітичних комплексів виділяється три групи пам'яток: типу Буран-каїя III, типу Грот Скелястий і типу Вишенне II. З огляду на те, що ні в Криму, ні в Північному Причорномор'ї пам'ятки типу Буран-каїя III не мають аналогій, їх, на думку доповідача, можна виділити в окрему археологічну культуру і розглядати як найдавніший граветський технокомплекс північно-причорноморського регіону, в якому досить відчутними є оріньякські впливи.